

■ Opgave 1 De nieuwe euthanasiewetgeving van 2001

tekst 1

Ook al leeft een dokter volledig de zorgvuldigheidseisen na, euthanasie en hulp bij zelfdoding zijn nog steeds strafbaar. De NVVE met ruim 100.000 leden strijdt al jaren voor een goede regeling van euthanasie. En ondernam dan ook verschillende

**EUTHANASIE
VERDIENT
EEN GOEDE WET.**

initiatieven. Binnenkort is het zover, dan stemt de Tweede Kamer over het uiteindelijke wetsvoorstel. Talloze Nederlanders vinden dat er een wet moet komen, met duidelijk omschreven regels. De politiek kan door het aannemen van het wetsvoorstel veel onzekerheden wegnemen, zowel bij mensen die waardig willen sterven als bij de artsen. De NVVE behartigt al meer dan 25 jaar de belangen van mensen die ondraaglijk of uitzichtloos lijden. Wij geven informatie – waaronder juridisch advies – bieden steun en geven wijsverklaringen uit. Voor meer informatie, telefoon 0900 606 06 06 (50 ct pm). Internet: www.nvve.nl. E-mail: euthanasie@nvve.nl. Postadres: NVVE, postbus 75331, 1070 AH Amsterdam.

REBEL HET VOOR HETTE LAAT IS. NVVE.

bron: de Volkskrant van mei 2000

Nieuwe wet versoepelt euthanasie

Op 28 november is een meerderheid van de Tweede Kamer akkoord gegaan met de nieuwe euthanasiewet van de ministers Borst

5 **(Volksgezondheid) en Korthals (Justitie). De veranderingen ten opzichte van de huidige wet lijken op het eerste gezicht niet groot. (...)**

De huidige wet is er gekomen na jarenlange
10 discussie in de samenleving. In de jaren tachtig vond een groeiend percentage van de bevolking dat mensen zelf moesten kunnen beslissen over de manier waarop ze wilden sterven. Artsen vertelden ook dat ze vaker
15 verzoeken om hulp kregen. Hoe vaak ze op die verzoeken ingingen, bleef onduidelijk. Wie dat toegaf, kon immers wegens moord de gevangenis in gaan! Toch kwamen sommige artsen er wel openlijk voor uit. Zij
20 wilden richtlijnen van de politiek. Het was duidelijk dat de wetgeving achterliep bij wat in de samenleving leefde en gebeurde. De artsen wilden niet met dat probleem opgezaaid worden. Meer rechtszekerheid
25 en openheid.

De politiek had in die jaren grote moeite het met elkaar eens te worden. De christelijke partijen (CDA, RPF, GPV en SGP) waren faliekant tegen, omdat zij vinden dat de
30 mens niet over de dood van een ander mens mag beslissen. Het CDA zat in die jaren in de regering en daardoor was het lange tijd niet mogelijk een nieuwe wet erdoor te krijgen. Maar uiteindelijk is er in 1992 een
35 wet uit de bus gekomen. Eigenlijk is het een heel slim compromis, deze wet. Er staat in dat artsen strafbaar zijn als zij hulp bieden bij euthanasie. Maar als ze aan allerlei voorwaarden hebben voldaan, worden ze
40 niet vervolgd.

Het moet bijvoorbeeld altijd duidelijk zijn dat er sprake is van ondraaglijk en uitzichtloos lijden. En de patiënt moet zelf aangegeven hebben dat hij op zo'n manier
45 niet verder wil leven. De arts moet altijd een andere arts raadplegen. En hij moet de euthanasie melden bij de Officier van Justitie, die daarna onderzoekt of aan alle voorwaarden is voldaan. Maar lang niet
50 iedereen was met dit compromis tevreden.

In de nieuwe wet die vorige week (november 2000) door de Tweede Kamer is
aanvaard, gelden in feite alle voorwaarden nog. Het belangrijkste verschil is dat bij een
55 euthanasiemelding niet meer de Officier van Justitie het onderzoek uitvoert. Dit zou nu moeten gebeuren door een speciale toetsingscommissie, die de zaak alleen aan justitie overdraagt als er twijfel bestaat of de
60 arts wel juist heeft gehandeld. Voor artsen is het daardoor gemakkelijker geworden om de euthanasie te melden. Ze zitten immers niet meteen in het beklagdenbankje.

Een meerderheid van 104 kamerleden is
65 akkoord gegaan met de aanpassing van de wet. Maar er waren ook dringende protesten, vooral van de christelijke partijen. "Dit is euthanasie zonder grenzen", zei het RPF-kamerlid Rouvoet in een interview met NRC
70 Handelsblad. Zijn bezwaar is dat de arts nu in de praktijk in principe niet meer vervolgd wordt en dat euthanasie daarmee in zekere zin tot de gewone medische handelingen gaat horen. (...)

75 De Britse krant The Guardian liet Nederlandse tegenstanders van de wet uitvoerig aan het woord. De kop "In Nederland is uw leven niet meer veilig", is een citaat van voorzitter Dorenbos van de actiegroep *Schreeuw om Leven*. Ook in
80 Duitse kranten klonk veel kritiek. (...)

bron: NRC Handelsblad van 4 december 2000

tekst 3

‘Europa niet tegen wet op euthanasie’

Door een onzer redacteuren

DEN HAAG, 2 DEC. De Raad van Europa heeft geen uitspraak gedaan over de Nederlandse wet die euthanasie en hulp bij zelfdoding regelt. Het bericht dat de raad zich tegen de wet heeft uitgesproken is gebaseerd op de particuliere mening van een van de 265 leden van de Europese Assemblée. Dit lid, de Oostenrijkse christen-democrate Gatterer, heeft zich tot dusver steeds tegen legalisering van euthanasie gekeerd. Dit zeggen de senatoren Dees (VVD) en Jurgens (PvdA) die namens Nederland zitting hebben in de Assemblée. Volgens hen past de Nederlandse wetgeving binnen de criteria die de Assemblée in juni 1999 heeft vastgesteld. (...)

bron: NRC Handelsblad van 2 december 2000

tekst 4

CDA gaat aan de haal met Europees verdrag

Het CDA komt te makkelijk met de stellige bewering dat de in Nederland voorgestelde euthanasiewet strijdig is met het Europees verdrag inzake de rechten van de mens. Die wetgeving slaat op andere kwesties, zoals willekeurige executies van PKK-leden door het Turkse leger.

Rick Lawson

5 De EVP-fractie (de Europese Volkspartij, de christen-democraten) in het Europees Parlement zegt dat het plan om euthanasie buiten de strafwet te plaatsen ingaat tegen het Europees Verdrag inzake
10 de Rechten van de Mens (EVRM). Hier is echter nuancering nodig, want het is maar de vraag of artikel 2 van het EVRM zich werkelijk tegen euthanasie verzet. Een verbod van euthanasie is niet met
15 zoveel woorden opgenomen. (...)

De wet dient het recht op leven te beschermen; van bescherming van het leven zelf wordt niet gesproken, evenmin als van een plicht tot leven. De rest van artikel 2
20 maakt duidelijk in welke context het verbod moet worden gelezen. Willekeurige executies en excessief overheids geweld zijn verboden. De zaken waarin dat artikel tot nu toe aan de
25 orde is gekomen, betreffen vooral

bron: Trouw van 15 februari 2001

het optreden van de Turkse politie en het leger tegen de PKK. Het gaat dan ook wat ver om, nog voor de rechter heeft gesproken, met zoveel stelligheid te poneren
30 dat de Nederlandse euthanasiewet in strijd met het EVRM is.

Het EVRM heeft zich in de afgelopen decennia ontwikkeld. De ideeën van de opstellers van het Verdrag zijn niet
35 doorslaggevend; het EVRM eist meer dan anno 1950. Zo legt het EVRM ‘positieve verplichtingen’ op: om er voor te zorgen dat u daadwerkelijk van uw rechten kunt genieten, dient de staat zich niet alleen te
40 onthouden van een breuk op uw have en goed, maar ook actief op te treden om u tegen onheil te beschermen. (...)

Prof. Dr. R.A. Lawson is hoogleraar aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden.

tekst 5

Kok en het Europese euthanasiedebat

Premier Kok heeft zich van een kleinzerige kant laten kennen met zijn opmerkingen aan het adres van politici van christelijke partijen die in Europa de euthanasiewet van zijn kabinet ter discussie stellen. Nederland is het eerste land ter wereld dat de bezorging van een ‘zachte dood’ voorwaardelijk wil toestaan, dus zo vreemd moet het kabinet er niet van opkijken dat deze stap ook buiten de grenzen weerstand oproept.

Dat politici van CDA en ChristenUnie in het Europees Parlement proberen over die wet een debat los te maken, zou juist moeten worden toegejuicht. Het geeft inhoud aan

15 het nog altijd abstracte idee van een ‘Europa van de burger’, als over zo’n grensoverschrijdende kwestie een stevig debat zou ontstaan. Als het paarse kabinet zo trots is op dit vlak voorop te lopen, moet het niet bang zijn voor de confrontatie. In plaats daarvan heeft minister Borst (Volksgezondheid) met instemming van haar collega’s besloten deze week niet naar de hoorzitting van het Europees Parlement te gaan om de wet uit te leggen en te verdedigen. (...)

bron: Trouw van 14 februari 2001

tekst 6

Senaat akkoord met euthanasie

Ministers Borst en Korthals willen buitenland snel uitleggen wat wetgeving behelst

DEN HAAG – De Eerste Kamer heeft gisteravond na een tweedaags debat ingestemd met het wetsvoorstel over euthanasie en hulp bij zelfdoding. De nieuwe wetgeving zal waarschijnlijk dit najaar ingaan en uiterlijk op 1 januari 2002.

De fracties van PvdA, VVD, D66 en GroenLinks stemden unaniem voor (46

zetels). Tegen waren het CDA, ChristenUnie, SGP en de SP (28 zetels). Eén senator was er niet. De ministers Korthals van Justitie en Borst van Volksgezondheid toonden zich na afloop van het debat tevreden. Ze vonden het een goed debat ‘overeenkomstig het belang van het onderwerp’, zei Korthals. (...)

bron: de Gelderlander van 11 april 2001

Opgave 2 De keerzijde van de verzorgingsstaat: het WAO-dossier

tekst 7

Het rapport-Donner besproken

Hoofdpunten van WAO-advies

Door een onzer redacteuren

De WAO wordt steeds minder een financieel probleem. Het aantal arbeidsongeschikten stijgt elk jaar fors - inmiddels zijn er 949.300 WAO’ers - maar de relatieve lasten voor de samenleving dalen. Want hoewel er inmiddels 28 miljard gulden per jaar aan de WAO wordt uitgegeven, dalen de uitgaven als percentage van het bruto binnenlands product. Dat is het gevolg van het feit dat de beroepsbevolking is gegroeid, er meer gedeeltelijk arbeidsongeschikten zijn gekomen en de uitkeringen in de loop der jaren zijn verlaagd. De financiële lasten zijn

terug op het niveau van 1976, zo heeft de commissie-Donner berekend. Maar dat wil niet zeggen dat er geen probleem is, zo vindt de commissie. “De WAO is in toenemende mate een verzamelpaats geworden van marginale werknemers, van mensen die vaardigheden missen om zich in de huidige productiestructuur een plaats te verwerven, of die zich met behoud van een uitkering buiten wens te plaatsen.” Een verandering in het denken over arbeid en ziekte zal volgens Donner c.s. het tij moeten keren. De belangrijkste aanbevelingen:

De WAO wordt beperkt tot wie duurzaam en volledig arbeidsongeschikt is. (...) Deze groep zou een hogere uitkering moeten krijgen dan nu het geval is, bijvoorbeeld 70 procent van het laatst verdiende loon. Nu ligt een gemiddelde, volledige WAO-uitkering circa tien procent lager. Gedeeltelijk arbeidsongeschikten krijgen geen WAO-uitkering meer. (...) Stilzitten geeft geen rechten meer, aldus de commissie. Werkgevers en werknemers krijgen samen twee jaar de verantwoordelijkheid om bij gedeeltelijke of tijdelijke arbeidsongeschiktheid voor herstel en werkhervatting te zorgen. De werkgever krijgt een 'zorgplicht', dat wil zeggen zorg voor tijdige behandeling, het aanbieden van passend werk of hulp bij het vinden van ander werk. Hij moet het loon doorbetalen. Doet hij te weinig dan kan de uitvoeringsinstelling hem verplichten langer dan de twee jaar het loon door te betalen. De zieke werknemer moet ook actief werken aan zijn herstel. Hij is verplicht een redelijk aanbod voor ander werk te aanvaarden, tenzij het bijbehorende salaris onder 70 procent van zijn oude loon ligt. Aanvaardt hij toch lager betaald werk, dan dient de werkgever dit gedurende een aantal jaren

bron: de Volkskrant van 31 mei 2001

aan te vullen. Doet een werknemer te weinig dan kan hij worden ontslagen voordat de twee jaar om zijn. Hij kan dan geen aanspraak meer maken op een WW-uitkering. De uitvoeringsinstelling zal aan het einde bepalen of beide partijen zich voldoende hebben ingespannen. Zij moeten zelf aantonen dat zij de wederpartij hebben aangesproken op hun zorgplicht. De zieke werknemer die niet aan het werk is gekomen, maar die ook niet volledig arbeidsongeschikt wordt verklaard, valt na twee jaar, afhankelijk van zijn arbeidsverleden, terug op WW of de bijstandsregeling IOAW. (...) De commissie vindt dat er maatregelen nodig zijn om de WAO-keuring te verbeteren. (...) De voorstellen hebben geen betrekking op de bestaande WAO'ers. (...) De commissie-Donner verwacht dat de aanbevelingen leiden tot een tweederde lagere instroom. Het totaal aantal WAO'ers zal geleidelijk onder de 600.000 komen. De huidige WAO-lasten van 28 miljard gulden per jaar zullen dan met 37 procent dalen, dat wil zeggen met meer dan tien miljard gulden. Maar daar tegenover staan wel hogere WW-lasten.

tekst 8

Vakbonden accepteren ingreep WAO

Van onze verslaggever Gijs Herderscheê

De vakbonden verzetten zich niet langer tegen een grootschalige herziening van de WAO. De FNV, CNV en Unie MHP gaan akkoord met de aanpassing van de arbeidsongeschiktheidswet, zoals de commissie-Donner die deze zomer voorstelde, mits wordt voldaan aan een reeks voorwaarden. Zo moet de keuring minder strikt dan Donner voorstelt.

bron: de Volkskrant van 5 september 2001

Dit blijkt uit een vertrouwelijk rapport van de vakbonden. Door het akkoord is de realisatie van de ingrijpende voorstellen van Donner in de WAO dichterbij gekomen. De drie bonden hebben een gezamenlijk standpunt ingenomen voor onderhandelingen met werkgevers en kroonleden in de Sociaal-Economische Raad. (...)

Opgave 3 Discussie over ontwikkelingshulp

tekst 9

Schaf ontwikkelingshulp af

Pieter Marres

Het afschaffen van de ontwikkelingshulp geeft mensen hun waardigheid terug en pas dan is het dekolonisatieproces afgerond, stelt Pieter Marres. Bovendien biedt het ontwikkelingslanden de kans om de westerse scepsis over hun capaciteiten te weerleggen.

(...)

De rijke landen geven gezamenlijk per jaar ongeveer 53 miljard dollar uit aan ontwikkelingshulp. Dit bedrag is de afgelopen jaren nagenoeg gelijk gebleven en komt overeen met 0,22 procent van het Bruto Nationaal Product van de donorlanden, terwijl in de Verenigde Naties afgesproken is om 0,7 procent, ruim drie keer zoveel dus, uit te geven. Het ziet er niet naar uit dat de hulp de komende jaren nog aanzienlijk zal stijgen, het tegenovergestelde kan eerder verwacht worden.

Wanneer we het totale hulpbedrag vertalen naar individuele landen dan ontvangt een gemiddeld ontwikkelingsland per hoofd van de bevolking tussen de 10 en 50 dollar, met uitschieters naar beneden (India komt niet verder dan 2 dollar) en naar boven (Israël gaat richting 180 dollar per inwoner). Voor 85 procent van de ontwikkelingslanden bedraagt het hulpbedrag minder dan 10 procent van hun nationaal inkomen. De doelstellingen van de hulp zijn breed en verstrekkend: armoedebestrijding staat voorop, maar niet bij elke donor. (...)

De donors stellen ook op procedureel vlak een scala aan eisen. Al zijn er in het kader van de OESO al 25 jaar discussies over het stroomlijnen van het beleid en beheer, de minister voor Ontwikkelingssamenwerking in een derdewereldland wordt nog steeds geconfronteerd met evenzovele procedures en regelgeving als er donoren zijn. De EU-lidstaten volgen niet de regels van de Europese Commissie; de leden van de Wereldbank niet de Wereldbank-procedures. Tegelijkertijd verwachten we dat het ontwikkelingsland zijn eigen doelstellingen formuleert en een transparante regelgeving

hanteert. Is het tegen deze achtergrond verbazingwekkend dat regeringen van derdewereldlanden weinig initiatief tonen, een afwachtende houding aannemen en de donorgemeenschap verwijten onvoldoende te doen? We doen wellicht onvoldoende, maar nog meer doen we het verkeerd. Interessanter is ons voor te stellen wat er gebeurt als we de hulp afschaffen. Wat zijn daar de voordelen van, wat de nadelen? Het afschaffen van de hulp geeft mensen hun waardigheid terug. Dan pas is het dekolonisatieproces afgerond. Veel energie en intellectuele capaciteit die tot dusver besteed worden aan de donoren kan dan worden aangewend om het eigen ontwikkelingsproces vorm te geven. Dit hoeft niet te betekenen dat er geen internationaal overleg meer zal plaats vinden, maar dit gebeurt dan op basis van gelijkwaardigheid en economische belangen. Men zal het investeringsklimaat zodanig moeten aanpassen dat investeerders aangetrokken worden en westerse markten moeten worden opengesteld.

Als er geen hulp meer wordt gegeven, zal het belastingsysteem niet alleen hervormd moeten worden, maar de belastingen ook daadwerkelijk moeten worden geïnd en de water- en elektriciteitsrekening betaald. Belasting betalende burgers zullen eisen stellen aan de overheid.

De internationale politieke dialoog wordt gezuiverd van de eindeloze reeks goedbedoelde ontwikkelingsprioriteiten, waarmee men wel moet instemmen om de donorgelden veilig te stellen. U zult zich afvragen of de ontwikkelingslanden hiertoe in staat zijn. Hoewel ik aarzel die vraag te beantwoorden met een volmondig 'ja', is het zeker wel mogelijk. (...)

Geen financiële bijdrage meer kunnen leveren aan de Derde Wereld gaat eigenlijk in tegen onze gevoelens, en politiek lijkt er evenmin een draagvlak voor deze benadering. Maar is dat voldoende reden om door te gaan?

bron: de Volkskrant van 10 mei 2001

tekst 10

De zin van hulp

Commentaar de Volkskrant

De conclusie is scherp: laten we maar ophouden met de ontwikkelings-samenwerking. Ambassadeur P. Marres trok de uiterste consequentie uit zijn jarenlange
5 ervaring met hulp aan arme landen. Op 10 mei constateerde Marres in een artikel op deze pagina dat Ethiopië zeer wel in staat is een leger te onderhouden. Waarom zou zo'n land dat vermogen niet kunnen aanwenden
10 om het lot van zijn bevolking te verbeteren?

Marres' betoog stemt tot nadenken, ook al is het afschaffen van de hulp een brug te ver. De ambassadeur wijst terecht op het paternalisme dat onverbreekelijk aan het
15 geven van ontwikkelingshulp is verbonden. Hiermee raakt hij aan een fundamenteel dilemma. (...)

Het Nederlandse ontwikkelingsbeleid is bijvoorbeeld gericht op het versterken van
20 de positie van vrouwen. Niet elk (islamitisch) land denkt daarover hetzelfde als minister Herfkens, maar zal toch de gulle geefster naar de mond praten. Zo ontstaat een dubbele boekhouding: één voor Den Haag,
25 en een andere voor de praktijk.

bron: de Volkskrant van 12 mei 2001

Een mildere vorm van paternalisme gaat schuil achter de op zichzelf begrijpelijke eis dat de hulp effectief wordt besteed.

Afgezien van de vraag hoe die effectiviteit
30 gemeten kan worden, betekent het altijd: controle en bemoeienis in het ontvangende land.

(...)

De zelfstandigheid van de ontwikkelingslanden moet voorop staan. Het
35 wegnemen van handelsbarrières is daarvoor een eerste vereiste. (...)

Hoe groter de afstand tussen donor en ontvanger is, hoe beter. Kredietverlening door middel van ontwikkelingsbanken is te
40 prefereren boven bilaterale hulp. De Verenigde Naties, berucht om hun bureaucratisch onvermogen, werkt aan verbetering van de effectiviteit van hun organisaties. Hopelijk biedt dat perspectief
45 op ontwikkelingssamenwerking zonder paternalistische bijmaak.

Opgave 1 De nieuwe euthanasiewetgeving van 2001

Bij deze opgave horen de teksten 1 tot en met 6. Vaak wordt bij een vraag verwezen naar een specifieke tekst. Soms wordt een beroep gedaan op de vaardigheid om zelf de noodzakelijke informatie in het bronnenboekje te vinden.

Op 28 november 2000 werd een nieuwe euthanasiewet door de Tweede Kamer aangenomen. De wet verbindt aan het toepassen van euthanasie een aantal voorwaarden. Als daaraan voldaan is, wordt een arts niet vervolgd. Nederland is het eerste land ter wereld met een dergelijke wetgeving. De reacties uit het buitenland waren vaak heftig. In eigen land verzetten met name CDA, SGP, GPV en RPF (GPV en RPF zijn inmiddels ChristenUnie geworden) zich er tegen. Zij probeerden tevergeefs tussen november 2000 en maart 2001 via Europese instellingen een halt toe te roepen aan de invoering van de wet. Op 11 april 2001 werd het wetsvoorstel ook door de Eerste Kamer aangenomen.

Zie tekst 1.

- 2p 1 Is de NVVE (Nederlandse Vereniging voor Vrijwillige Euthanasie) te kenmerken als een actiegroep of als een belangenorganisatie?
Licht je antwoord toe met behulp van twee kenmerken van een actiegroep of van een belangenorganisatie en noem welke gegevens uit de tekst je daarbij gebruikt.

Zie tekst 2.

De politieke besluitvorming over euthanasie is een cyclisch proces dat meer dan twintig jaar duurde.

- 6p 2 Beschrijf aan de hand van de gegevens uit tekst 2 het politieke besluitvormingsproces over de euthanasiekwestie vanaf de jaren tachtig volgens de benadering van het systeemmodel. Ga in je beschrijving uit van de volgende tijdvakken:
. de jaren tachtig, regels 9-34;
. de wet van 1992, regels 34-54;
. aanvaarding van het nieuwe wetsvoorstel door de Tweede Kamer in november 2000, regels 51-81.
Verwerk per tijdvak twee begrippen van het systeemmodel.

Je kunt het politieke besluitvormingsproces ook beschrijven volgens de benadering van het barrièremodel. Het systeemmodel en barrièremodel leggen elk de nadruk op bepaalde aspecten van het besluitvormingsproces.

- 2p 3 A Geef een aspect dat in het barrièremodel meer centraal staat dan in het systeemmodel.
B Licht dit aspect toe met behulp van gegevens over de totstandkoming van de euthanasiewet van 2000/2001.

Na afloop van de ministerraad van 1 december 2000 heeft premier Kok gezegd dat het buitenland “de euthanasiewetgeving kennelijk niet altijd begrijpt.” “Het lijkt dan soms wel of Nederland geen enkele norm kent”, aldus Kok. “Maar deze wet biedt geen vrijheid voor normloos handelen.” De premier sloot niet uit dat Nederland via diplomatieke kanalen meer uitleg over de euthanasiewet gaat verschaffen. (bron: *NRC Handelsblad* van 2 december 2000)

- 2p 4 Noem twee gegevens uit tekst 2 die de uitspraak “Maar deze wet biedt geen vrijheid voor normloos handelen” ondersteunen.

Zie tekst 3.

- 2p 5 Leg uit waarom enkele volksvertegenwoordigers in de Raad van Europa deze instelling betrokken hebben bij het Nederlandse euthanasiewetsvoorstel.
Betrek in je uitleg een doelstelling van deze raad.

In tekst 4 wordt ingegaan op de betekenis van het Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens (EVRM).

- 2p 6 Leg aan de hand van een citaat uit tekst 4 uit dat dit verdrag goed past binnen de rechtsstaat.

Eindexamen maatschappijleer vwo 2003-I

havovwo.nl

Zie tekst 4.

Het CDA en de EVP-fractie stelden dat het Nederlandse wetsvoorstel over euthanasie in strijd is met het Europese Verdrag inzake de rechten van de mens (EVRM) (regels 1-2 en regels 5-10).

- 1p **7** Welk Europees orgaan zou bevoegd zijn om zich bindend uit te spreken over deze stelling?

Zie tekst 5.

Politici van CDA en ChristenUnie willen in het Europees Parlement een debat voeren over de Nederlandse euthanasiewet.

Het Europees Parlement heeft *niet* de bevoegdheid om wetten van de afzonderlijke lidstaten van de EU goed of af te keuren. Niettemin heeft het Europees Parlement als één van de instellingen van de EU in algemene zin indirecte invloed op de wetgeving in Nederland.

- 4p **8** Leg uit op welke wijze het Europees Parlement invloed heeft op de wetgeving in Nederland. Ga in je antwoord uit van twee bevoegdheden van het Europees Parlement.

Zie tekst 6.

Ook de Eerste Kamer speelt een rol in het wetgevingstraject.

- 2p **9** Welke twee verschillen zijn er tussen Tweede Kamer en Eerste Kamer in hun wetgevende taak?

De Nederlandse Vereniging voor Vrijwillige Euthanasie (NVVE) zal waarschijnlijk tevreden zijn met de aanneming van het wetsvoorstel over euthanasie door de Eerste Kamer. Je zou kunnen zeggen dat de beïnvloeding en het lobbyen van de NVVE resultaat hebben gehad.

- 2p **10** Welke factoren hebben mogelijk bijgedragen tot dit resultaat?

Ga in je antwoord uit van

- . twee machtsmiddelen van de NVVE en
- . de politieke omgeving of politieke verhoudingen.

De massamedia hebben bepaalde functies in het proces van politieke besluitvorming.

- 3p **11** Welke functies zijn te herkennen in de teksten 1 tot en met 6?

Noem voor drie functies het nummer van een tekst waarin één van die functies specifiek tot uitdrukking komt en licht je keuze toe.

Om een goed beeld te krijgen van het euthanasievraagstuk, kun je bij de bestudering ervan gebruik maken van de vier benaderingswijzen van maatschappijleer. Eén van die vier is de *vergelijkende benaderingswijze*. Deze benaderingswijze kijkt naar verschillen in overheidsbeleid en wetgeving tussen de situatie van vroeger en nu en tussen Nederland en andere landen.

- 4p **12** Noem twee andere benaderingswijzen en formuleer bij elk een passende analysevraag.

Vermeld in welke tekst(en) je informatie over deze vraag kunt vinden.

Licht je keuze kort toe met behulp van een bijpassend gegeven uit die tekst.

Opgave 2 De keerzijde van de verzorgingsstaat: het WAO-dossier

Bij deze opgave horen de teksten 7 en 8.

Kabinet, werkgeversorganisaties en vakbonden zijn er na jaren van forse groei van het aantal WAO'ers (in 2001 ruim 950.000) van doordrongen dat het WAO-stelsel ingrijpend moet worden gewijzigd. Maar omdat politieke partijen het de laatste jaren niet eens konden worden over die ingrijpende wijziging, werd door het kabinet-Kok II in 2000 een commissie onder leiding van de CDA-er Piet Hein Donner ingesteld. Op 31 mei 2001 werd het rapport *Werk maken van arbeidsongeschiktheid* door de commissie-Donner aan het kabinet overhandigd. Tekst 7 geeft een beknopte weergave van dit rapport.

- 2p **13** Leg uit waarom de WAO past in de idee van de verzorgingsstaat.

Eindexamen maatschappijleer vwo 2003-I

- In Nederland onderscheiden we sociale verzekeringen en sociale voorzieningen.
- 2p **14** Leg uit of de WAO gerekend wordt tot de sociale verzekeringen of tot de sociale voorzieningen.
Betrek in je antwoord een kenmerkend verschil tussen sociale verzekeringen en sociale voorzieningen.
- Het WAO-vraagstuk is al vanaf de jaren tachtig van de vorige eeuw onderdeel van een discussie over de vraag in hoeverre de verzorgingsstaat in zijn volle omvang te handhaven is.
- 4p **15** Welke twee hoofdpunten in de discussie over de verzorgingsstaat zijn van toepassing op de inhoud van tekst 7?
Licht je antwoord toe met behulp van toepasselijke zinsneden uit de tekst.
- 3p **16** Welk arbeidsethos spreekt volgens tekst 7 uit het rapport van de commissie-Donner?
Verwijs naar twee zinnen uit tekst 7 waaruit dit blijkt.
- De WAO verschaft een uitkering aan arbeidsongeschikten zoals betaald werk een inkomen verschaft aan werkenden.
- 2p **17** Noem drie functies van betaalde arbeid die mensen met een uitkering mogelijkwijs zullen missen.
- Bij de totstandkoming van de nieuwe WAO-regeling zijn de werknemers- en werkgeversorganisaties belangrijke actoren. In het algemeen worden twee modellen tot regeling van arbeidsgeschillen en/of belangentegenstellingen onderscheiden.
- 2p **18** Noem deze twee modellen en leg uit welk model tot regeling van belangentegenstellingen je herkent in tekst 8.
Pas gegevens uit de tekst toe op één kenmerk van het gekozen model.
- In tekst 8 is de Sociaal-Economische Raad (SER) genoemd. Behalve de SER is er nog een ander voorbeeld van geïnstitutionaliseerd overleg op landelijk niveau waarin sociale partners met elkaar spreken en onderhandelen.
- 3p **19** Noem de naam van bedoeld overlegorgaan en geef een verschil in taak met de SER.
- Overleg tussen werkgevers en werknemers vindt ook plaats op bedrijfstakniveau in het kader van CAO-onderhandelingen en op bedrijfsniveau in de ondernemingsraad.
- 3p **20** *A* Geef een voorbeeld van een afspraak over de WAO in een CAO.
B Vanuit welke bevoegdheid van de ondernemingsraad kunnen afspraken gemaakt worden om te voorkomen dat werknemers arbeidsongeschikt raken? Geef een voorbeeld van zo'n afspraak.
- Ziek worden zal in enkele gevallen voorkomen kunnen worden door goed te letten op het welbevinden van de werknemers op de werkvloer. Werkgevers en werknemers hebben zo een gemeenschappelijk belang bij een goede regeling van arbeidsinhoud, arbeidsverhoudingen en arbeidsomstandigheden.
- 3p **21** Geef voor elk van de drie bovengenoemde gebieden een voorbeeld van de wijze waarop het ziekteverzuim verminderd kan worden.
- Ook de politieke partijen reageerden op de aanbevelingen van de commissie-Donner. Alle partijen beklemtoonden direct na het verschijnen van het rapport-Donner dat er nu echt wat moet gebeuren.
- 6p **22** Geef zowel voor CDA, PvdA als VVD een argument voor een positieve houding ten aanzien van het rapport. Maak gebruik van tekst 7.
Geef bij elk argument een uitgangspunt dat typisch is voor die partijen.

- Stel, iemand doet een onderzoek naar de oorzaken van arbeidsongeschiktheid.
- 3p **23** *A* Formuleer een concrete hypothese om de volgende bewering (theorie) te onderzoeken: Ongezonde leefgewoonten verhogen de kans op arbeidsongeschiktheid.
Tip daarbij: Bedenk een operationalisatie van een 'ongezonde leefgewoonte' met arbeidsongeschiktheid als gevolg.
Om de hypothese te onderzoeken, maakt de onderzoeker gebruik van twee steekproeven: één van de groep werkenden en één van de groep arbeidsongeschikten.
- B* Leg uit aan welke voorwaarde een steekproef moet voldoen om tot generaliseerbare uitspraken te komen.

■ Opgave 3 Discussie over ontwikkelingshulp

Bij deze opgave horen de teksten 9 en 10.

- In tekst 9 pleit ambassadeur Marres voor afschaffing van ontwikkelingshulp. Het commentaar van *de Volkskrant* (tekst 10) gebruikt ook het begrip ontwikkelingsamenwerking. Hoewel de begrippen ontwikkelingshulp en ontwikkelingsamenwerking vaak door elkaar worden gebruikt, gaat het om twee verschillende begrippen.
- 4p **24** Pleit Marres ook voor afschaffing van ontwikkelingsamenwerking?
Licht je antwoord toe door
A het verschil aan te geven tussen ontwikkelingshulp en ontwikkelingsamenwerking, en
B door te verwijzen naar een gegeven uit de tekst.

Zie regels 9-21 in tekst 9.

- De ontwikkelingshulp van ongeveer 53 miljard dollar is in vergelijking met de andere geldstromen, zoals directe investeringen en bankleningen, zeer gering. De kapitaalstroom van de rijke landen en multilaterale instellingen naar hulpontvangende landen bedroeg in 1997 in totaal ongeveer 270 miljard dollar waarvan ongeveer 53 miljard officiële ontwikkelingshulp. Toch wordt door deskundigen op het gebied van ontwikkelingsamenwerking gesteld dat het bedrag van 53 miljard dollar aan ontwikkelingshulp essentieel is, zeker voor de armste landen.
- 4p **25** Geef twee argumenten die deze deskundigen noemen voor het handhaven van ontwikkelingshulp aan de armste landen.

Zie tekst 9.

- Marres zegt in de regels 31-34 dat niet bij elk donorland armoedebestrijding voorop staat.
- 2p **26** Welke andere belangen spelen bij deze donorlanden dan een rol?
Noem er twee en licht elk belang toe.

Volgens Marres volgen de EU-landen niet de regels van de Europese Commissie (regels 42-44). Marres gaat niet in op de kritiek die regelmatig wordt geuit op de gevolgen van het EU-beleid voor ontwikkelingslanden. Hij gaat met name niet in op de kritiek dat er een tegenstrijdigheid bestaat tussen het ontwikkelingsbeleid van de EU en het beleid van de EU op andere gebieden.

- 3p **27** Leg uit welke tegenstrijdigheid er is tussen het officiële EU-beleid op het gebied van ontwikkelingsamenwerking en het beleid van de EU op andere gebieden.

Het pleidooi van Marres om ontwikkelingshulp af te schaffen, sluit aan bij de kritiek uit liberale hoek op ontwikkelingshulp.

- 2p **28** Met welke opvattingen van Marres zullen mensen met een liberale visie het eens zijn?
Noem twee citaten uit de tekst.

Eindexamen maatschappijleer vwo 2003-I

havovwo.nl

De fracties van het CDA en GroenLinks stelden kritische kamervragen naar aanleiding van het artikel van Marres. Deels kwamen deze vragen voort uit hun rol als oppositiepartijen, maar deels ook omdat CDA en GroenLinks het stopzetten van ontwikkelingshulp vanuit ideologisch oogpunt geen goed idee vinden.

- 2p **29** Vanuit welke politiek-ideologische uitgangspunten hebben het CDA en GroenLinks kritiek op het standpunt van Marres.
Noem één uitgangspunt van het CDA en één uitgangspunt van GroenLinks.

Zie tekst 10.

Er bestaan twee duidelijk verschillende visies ten aanzien van de wijze waarop je verschillen tussen culturen moet beoordelen.

- 3p **30** Leg uit welke visie je herkent in een bepaald gedeelte uit tekst 10.
Verwijs in je uitleg naar het betreffende citaat uit de tekst.

De Volkskrant heeft een voorkeur voor multilaterale hulp boven bilaterale hulp (regels 38-46 in tekst 10).

- 4p **31** Ben je het eens of oneens met dit standpunt van *de Volkskrant*?
Schrijf een korte ingezonden brief voor de opiniepagina van *de Volkskrant*.
Verwerk in je brief twee argumenten vóór of twee argumenten tegen bilaterale hulp.

Marres laat een dilemma zien dat inherent is aan het geven van ontwikkelingshulp.

- 2p **32** Leg uit hoe dit dilemma voor Nederland speelt.

Paul Hoebink schrijft in een reactie op het artikel van Marres onder andere het volgende: “Marres’ pleidooi, zoals het nu in elkaar steekt, zal nergens anders toe bijdragen dan tot een verhoging van de scepsis en afbrokkeling van het draagvlak in Nederland. Voor veel vermindering van hulp zal het niet zorgen. Niet omdat er een hele industrie is die belangen bij de hulp heeft, zoals Marres suggereert, wel omdat er een serie internationale verplichtingen ligt, waaraan Nederland zich te houden heeft” (bron: *de Volkskrant* van 12 mei 2001).

- 2p **33** Geef twee voorbeelden van deze internationale verplichtingen.